

COMENTARIS DE DOCUMENTS

L'encíclica *Dilexit nos* del Papa Francesc

Domènec Melé¹

L'encíclica 'Dilexit nos' del Papa Francesc, sobre el Sagrat Cor de Jesús, s'ha publicat el dia 24 d'octubre del 2024. Pren el títol d'unes paraules de sant Pau referides a Crist: «Ens va estimar» (Rom 8, 27). El contingut de l'encíclica es pot resumir en una acurada anàlisi de com Crist ens ha estimat i en reflexionar som com hem de correspondre al seu amor en l'actual context cultural i social. Ho fa amb profunditat teològica i recurrent a l'abundant literatura espiritual sobre el Cor de Jesús, símbol privilegiat del centre més íntim del Verb de Déu encarnat i expressió del seu infinit amor. Aquest document mostra continuïtat respecte de l'abundós Magisteri anterior, però amb matisos propis.

Dilexit nos (DN) és la quarta encíclica del Papa Francesc, després de *Lumen Fidei* (2013), sobre la virtut de la fe, que va deixar en part preparada el Papa anterior, Benet XVI, a la qual va seguir *Laudato si'* (2015) sobre la visió cristiana de l'ecologia i la cura de la «casa comuna», i la *Fratelli tutti* (2020) sobre la fraternitat i l'amistat social. El mateix Papa Francesc vincula *Dilexit nos* amb les dues encícliques socials anteriors, la qual proporciona una base espiritual als requisits socials. Amb les seves pròpies paraules:

El que s'expressa en aquest document ens permet de descobrir que el que s'escriu a les encícliques socials *Laudato si'* i *Fratelli tutti* no és aliè al nostre encontre amb l'amor de Jesucrist, ja que és bevent d'aquest amor que esdevenim capaços de teixir llaços fraterns, de reconèixer la dignitat de cada ésser humà i de tenir cura plegats de la nostra casa comuna. (DN, 217)

L'encíclica no explicita quin és el seu objectiu, però, després de llegir-la, podem col·legir que pretén de revitalitzar la devoció al Cor de Jesús i una major presa de consciència del fet que l'amor a Crist pot transformar un món deshumanitzat. Tal com afirma a les paraules conclusives, «només el seu

amor [de Crist] farà possible una humanitat nova.» (DN, 218). L'esforç del Papa Francesc per revitalitzar la devoció al Cor de Jesús s'inscriu dins una perspectiva contemporània i la connecta amb les necessitats espirituals del món actual.

Estructura i continguts de l'encíclica

El primer capítol, titulat *La importància del cor*, aprofundeix en el sentit tant bíblic com no bíblic de «cor» i conclou que el simbolisme contingut en aquesta paraula és molt profund. Expressa més que l'ànima i àdhuc el més profund de l'ànima. El cor ve a significar el centre unificador de la persona humana, el nucli de la nostra identitat, les nostres decisions i les nostres emocions. En parlar de cor es posa èmfasi en l'autenticitat de les paraules en les relacions «t'ho dic de cor», diem, al mateix temps que es presenta simbòlicament com a font d'amor. En aquest primer capítol apareix un primer apunt del context contemporani, quan s'assenyala la necessitat de recuperar el significat del cor en un món consumista i fragmentat.

El segon capítol es focalitza en l'amor del cor de Jesús a partir de textos de l'Evangeli que el posen de manifest. El títol, *Gestos i Paraules d'Amor* recorda que la revelació té lloc a través d'accions concretes i mitjançant paraules. Connectant amb el capítol anterior, comença afirmant: «El Cor de Crist, que simbolitza el seu centre personal, des d'on brolla el seu amor cap a nosaltres, és el nucli vivent del primer anunci.» (DN, 32). Jesús és Emmanuel Déu amb nosaltres» i surt a l'encontre de tothom. S'hi destaquen episodis de l'Evangeli, com ara l'encontre amb la dona samaritana, amb Nicodem, amb la dona adúltera, en els quals Crist expressa proximitat, compassió i tendresa. Es parla de la mirada compassiva del Senyor, la seva atenció a les necessitats de les persones i de les paraules. També de la seva crida interior per recuperar les forces i la pau (DN, 43). Allà on Crist mostra el seu amor de manera eloqüent és a la Creu. Totes les paraules i accions de Jesús posen de manifest un amor que transforma i consola.

El tercer capítol aprofundeix teològicament en el *Cor que tant va estimar* i en la devoció al Sagrat Cor de Jesús com a símbol de l'amor diví i humà. «Això que

contemplem i adorem és Jesucrist sencer, el Fill de Déu fet home, representat en una imatge seva en la qual es destaca el seu cor», símbol natural del seu immens amor (DN, 48). Un amor diví i humà al mateix temps (DN, 61). Es tracta d'un triple amor de Crist per la humanitat: amor diví, amor espiritual humà i amor sensible (DN, 65). S'hi aborden perspectives teològiques sobre el Cor de Jesús i la seva rellevància trinitària. «La devoció al Cor de Jesús és marcadament cristològica, és una contemplació directa de Crist que convida a la unió amb Ell.» (DN, 70). A través d'Ell, anem cap al Pare per la força de l'Esperit Sant. El capítol inclou expressions magisterials recents i conclou convidant a tenir confiança en el Cor de Jesús, tot recordant el testimoni de Santa Tereseta i la breu oració popular: «En Vós confio!» (DN, 90).

Al capítol quart, *Amor que dóna de beure*, el Romà Pontífex analitza la set d'amor de Déu reflectida a les Escripures i en la devoció al Cor de Crist i presenta el costat traspasat de Jesús com una font oberta d'aigua viva, símbol del seu amor redemptor. Revisa com aquesta imatge ha inspirat sants i comunitats cristianes en la seva espiritualitat i missió. Ho fa recordant que sant Agustí va obrir el camí a la devoció al Sagrat Cor com a lloc de trobada personal amb el Senyor (DN, 103) i que sant Bernat es va fixar especialment en el simbolisme del costat traspasat de Crist (DN, 104). Cita també sant Bonaventura, que convida a reconèixer la bellesa i la gràcia dels sagraments que brollen de la font de vida que és el costat ferit del Senyor (DN, 106-108). El capítol es tanca citant un bon nombre de sants que han contribuït a la difusió de la devoció al Cor de Crist, els quals han aportat pensaments pietosos o han aprofundit en aquesta devoció.

El capítol cinquè convida a correspondre a l'amor de Crist, retornant així Amor per Amor. Recorda una revelació particular a santa Margarida Maria Alacoque en la qual Jesús es lamenta de la manca de correspondència humana al seu amor i la demanda de Jesús que és amor. I, amb Pius XII, conclou que la caritat de Crist ens incita a retornar-li amor per amor (DN, 164-6). Es proposa l'amor als germans com la millor manera de correspondre a l'amor diví. Novament, recorre a la història de l'espiritualitat per a concretar aspectes de correspondència a aquest amor: un canvi de vida fonamentat en l'amor (sant Bernat), paciència, humilitat i servei en la vida ordinària (sant Francesc de Sales), conformar-se amb els patiments de Crist (Sant Carles de Foucauld), inclinar-se cap als pobres (sant Vicenç de Paül) (DN, 172-80). Una correspondència tradicional ha estat la reparació de les ofenses del cor de Jesús. En aquest punt, citant sant Joan Pau II, s'afirma que la reparació exigeix unir l'amor filial a Déu amb l'amor al proïsme, per tal de construir damunt les ruïnes de l'odi l'anhelada «civilització de l'amor» (DN, 182-184). Es vincula la devoció al Cor de Crist, bo i ressaltant que aquesta devoció no és tan sols una espiritualitat històrica, sinó una resposta actual als reptes del món, alhora que destaca la importància del cor com a font de reconciliació, fraternitat i transformació social.

Algunes característiques destacables de l'encíclica

La lectura de la *Dilexit ens* porta a descobrir algunes característiques remarcables d'aquest document:

1. Mostra profunditat bíblica-teològica i filosòfica

El document no es limita a descriure i recomanar la devoció al Cor de Jesús, sinó que també indaga en nombroses fonts bíbliques sobre fets i paraules que posen de manifest l'amor de Jesús, alhora diví i humà. Inclou també una reflexió cristològica i trinitària sobre el cor humà com a nucli de la persona i sobre la centralitat de l'amor en la vida cristiana, bo i presentant reflexions de Pares de l'Església, sants i filòsofs, com sant Agustí i Heidegger, sobre el cor. D'aquesta manera, ofereix un marc integrador que dialoga amb la teologia i la filosofia clàssica i contemporània. Aquesta amplitud reforça la rellevància del missatge en un món que sovint cerca respostes espirituals profundes.

2. Presenta rellevants aportacions de la literatura espiritual cristiana sobre el Sagrat Cor al llarg dels segles.

L'encíclica és prolixa en cites relacionades amb el Cor de Jesús, que inclouen Pares de l'Església, com Ireneu, Agustí i Basili; doctors medievals, entre ells, Bernat, Bonaventura i Tomàs d'Aquino, i, sobretot, molts religiosos des del Renaixement fins al segle XX de profunda espiritualitat, alguns dels quals van tenir revelacions particulars. S'inclouen Caterina de Siena, Joan de la Creu, Ignasi de Loiola, Francesc de Sales, Joan Eudes, Vicenç de Paül, Margarida Maria, Claudi La Colombière, Carles de Foucauld, Teresa de Lisieux i Faustina Kowalska, els quals representen coneguts corrents d'espiritualitat cristiana, ja sigui monàstica, franciscana, dominica, carmelitana, ignasiana o de l'anomenada Escola Francesa. Personalment, he trobat a faltar alguna referència relacionada amb l'espiritualitat laical i secular, com la de sant Josepmaria Escrivá i la seva preciosa homilia sobre el Sagrat Cor, inclosa a *És Crist que passa*.

En qualsevol cas, és destacable aquesta teologia viva que representen les experiències dels sants com a coneixement amorós del Misteri de Jesús.

3. Entra en diàleg amb diferents reptes del món contemporani

El Papa identifica problemes actuals com el consumisme, la fragmentació social i el narcisisme, juntament amb la convivència amb un «món líquid» (DN, 9) i «sense cor» (DN, 22). La pèrdua de connexió amb el «cor» mena a societats deshumanitzades. Francesc apunta que «les nostres comunitats només des del cor seran capaces d'unir les seves intel·ligències i voluntats

diverses i pacificar-les per tal que l'Esperit ens guiï com una xarxa de germans, ja que pacificar també és feina del cor.» (DN, 28)

Pel que fa al consumisme, afirma: «Avui, tot es compra i es paga, i sembla que la mateixa sensació de dignitat depèn de coses que s'aconsegueixen amb el poder dels diners. Només ens esperona acumular, consumir i distreure'ns, presos d'un sistema degradant que no ens permet de veure-hi més enllà de les nostres necessitats immediates i mesquines» (DN, 218). Enfront d'aquest «engranatge pervers», Francesc contraposa l'amor a Crist, ja que «només ell pot alliberar-nos d'aquesta febre on ja no hi ha lloc per a un amor gratuït. Ell és capaç de donar-li cor a aquesta terra i reinventar l'amor allà on pensem que la capacitat d'estimar ha mort definitivament.» (DN, 218)

Des d'aquest punt de vista, l'encíclica es converteix en una crida a tornar al nucli del que és humà: l'amor, la interioritat i la comunió. Ho fa convidant a revalorar el cor com a centre d'unitat i d'amor. Això ofereix, sens dubte, una perspectiva contracultural enfront de la despersonalització de les relacions humanes i el buit existencial.

4. Convida a reemplaçar rigideses dins l'Església per l'amor de Crist

Al papa Francesc li preocupa també que dins l'Església l'amor de Crist pugui ser reemplaçat per «estructures caduques, obsessions d'altres temps, adoració de la pròpia mentalitat, fanatismes de tota mena que acaben ocupant el lloc d'aquest amor gratuït de Déu que allibera, vivifica, alegra el cor i alimenta les comunitats.» (DN, 219)

El papa Francesc no ignora un altre repte: el de superar, dins l'Església, posicions rigoristes o formes d'espiritualitat desencarnada que obliden la misericòrdia de Déu (DN, 80), així com enfocaments amaratats de moral rigorista o d'una religiositat del mer compliment, que obliden que el Cor de Crist convida a la plena confiança en l'acció misteriosa de la seva gràcia (DN, 114). El Papa proposa una espiritualitat més propera, afectiva i humana, que rescati la bellesa d'una relació personal amb Crist. Tot i que no s'explicita, això no exclou les exigències de la moral ni el valor de l'ascetisme cristià, com tampoc el sentit del deure, però, certament, posa l'accent en la confiança en Crist i en l'acció de la gràcia.

5. Impregnada de densitat teològica, però amb exemples propers

L'encíclica per profunditat teològica i serà apreciada, sobretot, per persones amb bona formació en aquest camp. Tanmateix, alguns passatges tenen gran densitat teològica, i això podria suposar un repte per a aquells que no estiguin familiaritzats amb la teologia cristiana o amb determinats termes filosòfics. La profusió de cites dels sants mostra erudició, però pot dificultar

la lectura i la concreció d'idees bàsiques de fàcil aplicació per a fidels de tota mena.

Són ben lloables, en canvi, els exemples que s'intercalen en la narrativa, com ara els records de la infantesa del Papa (DN, 20) o les experiències de Sants com santa Margarida Maria i santa Teresa del Nen Jesús; són anècdotes que fan l'encíclica més propera, accessible i pastoral.

6. Connecta la devoció al Cor de Jesús amb la fraternitat i la solidaritat

El Papa connecta la devoció al Cor de Jesús amb un compromís pràctic i comunitari basat en la fraternitat. En destacar que l'amor a Déu es tradueix en l'amor als germans, posa èmfasi en la responsabilitat social i missionera dels cristians, bo i recordant que la fe no és només contemplativa, sinó també activa.

L'encíclica subratlla que l'amor de Crist no es pot separar de la justícia, la solidaritat i la comprensió cap als més vulnerables, tot oferint una visió integral de la fe que inclou tant la mística com la missió. En la conclusió, el Papa demana al Senyor Jesucrist «que del seu Cor sant brollin per a tots nosaltres aquells rius d'aigua viva que guareixin les ferides que ens provoquem, que enforteixin la capacitat d'estimar i de servir, que ens impulsin perquè aprenguem a caminar junts cap a un món just, solidari i fratern». (DN, 220)

*En línia amb altres documents pontificis,
però amb accents propis*

No és el primer cop, ni de bon tros, que un Romà pontífex presenta una encíclica o altres documents relacionats amb la devoció al Sagrat Cor de Jesús, destacant la centralitat d'aquesta devoció en l'espiritualitat cristiana.

Lleó XIII, amb la seva encíclica *Annum Sacrum* (1899), va subratllar que el Sagrat Cor és la fons de salvació i misericòrdia per a tota la humanitat. Va convidar tots els fidels a aprofundir en aquesta devoció com a resposta a l'amor redemptor de Crist. Lleó XIII va marcar un moment històric en consagrar solemnement tota la humanitat al Sagrat Cor de Jesús al començament del segle XX. Va establir també un model per a la consagració personal, familiar i social al Cor de Crist. Anteriorment, l'any 1856, el Papa **Pius IX** havia establert la Solemnitat del Sagrat Cor, que va ser una fita per promoure aquesta devoció en tota l'Església.

Pius XI, amb una altra encíclica, la *Miserentissimus Redemptor* (1928), va destacar la importància de la reparació com a resposta a l'amor rebutjat de Crist. Va subratllar que aquest acte no és tan sols individual, sinó també

comunitari, i va cridar a la participació en el culte públic i privat. El Papa Pius XI va relacionar aquesta devoció amb la seva encíclica anterior (*Quas Primas*), en la qual va instaurar la festa de Crist Rei.

Una de les encícliques més importants sobre el Sagrat Cor de Jesús és *Haurietis Aquas* (1956) de **Pius XII**, sobre la naturalesa i la importància de la devoció al Sagrat Cor. Hi va desenvolupar una teologia profunda sobre el significat del Sagrat Cor com a símbol de l'amor diví i humà de Crist. Va explicar que aquesta devoció no és només afectiva, sinó també efectiva, i va cridar els fidels a redescobrir aquesta dimensió en la seva espiritualitat i vida quotidiana.

Benet XVI, tot i no tenir cap encíclica específica sobre el Sagrat Cor, en va fer al·lusió en diverses ocasions, algunes de les quals estan recollides a la DN. En una d'aquestes, Benet XVI convidava a reconèixer el Cor de Crist com a presència íntima i quotidiana en la vida de cadascú (DN, 81).

Dilexit nos reprèn i cita tots els documents anteriors, la qual cosa, juntament amb la recopilació d'escrits d'autors espirituals, representa un gran esforç, digne de lloança.

Com és natural, cada document accentua més uns aspectes que uns altres, dins una continuïtat en el que és essencial. En la *Dilexit nos*, l'accent recau en l'expressió de l'amor al Cor de Jesús en l'amor als altres i en veure aquest amor com una força transformadora del món actual. En canvi, hi ha menys èmfasi que en altres documents en veure l'amor al Cor de Jesús com un mitjà per a la conversió personal i per enriquir la vida espiritual i el tracte personal amb Déu també en l'àmbit de la feina, la família i la vida ordinària. La reparació de les ofenses al Cor de Crist pels pecats propis i aliens i el sacrifici no s'omet, però, en gran manera, es canalitza cap a l'amor al proïsme.

A manera de conclusió

Som davant un document important i amb un missatge ambiciós, que cerca ni més ni menys que transformar aquest món nostre, jutjat com a consumista, deshumanitzat, «líquid» i en el qual hi ha molt poc lloc per al cor, en un altre il·luminat per l'amor de Crist i, sobretot, transformat per persones que s'han deixat guanyar per aquest amor.

De cadascuna de les seves cinc parts podem aprendre coses i totes cinc ens poden ajudar a millorar. La primera, més filosòfica, porta a copsar la profunditat de l'expressió «Cor de Jesús», mentre que la segona ens duu a comprendre millor quin ha estat i és l'amor de Crist per nosaltres, i la tercera ajuda a aprofundir teològicament en el culte al Sagrat Cor de Jesús. La

quarta il·lustra l'impacte de l'amor a Crist en els sants i els desenvolupaments en l'espiritualitat a què han donat lloc. La cinquena part, potser la més genuïna, desenvolupa la projecció de la correspondència a l'amor de Crist en l'amor als altres.

No crec que la DN pugui connectar gaire amb aquells que estan allunyats de la tradició cristiana, i potser aquest no és el seu objectiu immediat. Tanmateix, per les paraules i el testimoni dels fidels laics, immersos en el món, sí que els pot arribar el missatge transformador de Crist que respira l'encíclica.

Un darrer apunt, diria que important, és la unió necessària entre la unió amb Crist amor correspost a l'Amor de Crist i la preocupació fraterna pels altres. És prou conegut el problema d'associacions caritatives cristianes mancades d'espiritualitat, que no es diferenciï gaire d'altres organitzacions altruistes. En aquest sentit, algú ha dit que el laïcisme ha entrat en les organitzacions caritatives catòliques. Lluny d'aquest plantejament, el Papa Francisc uneix sol·licitud envers els altres i vida interior amb les seves pròpies paraules, «fraternitat i mística» (DN, 177-80), i ho fa, en primer lloc, citant Sant Bernat de Claravall, un home d'acció amb una forta espiritualitat. «Sant Bernat animava, en primer lloc, a la unió amb el Cor de Crist, aprofitava la riquesa d'aquesta devoció per proposar un *canvi de vida fonamentat en l'amor*. Ell creia que era possible una transformació de l'afectivitat, esclavitzada pels plaers, que no s'allibera per l'obediència cega a un mandat, sinó per una resposta a la dolcesa de l'amor de Crist» (DN, 177; èmfasi afegit). A partir d'aquí ve la preocupació pels altres.

Diguem, per acabar, que la *Dilexit nos* s'afegeix a altres encícliques, a les quals ja hem fet referència, que reflecteixen la centralitat del Sagrat Cor en la comuna espiritualitat catòlica, i que han guiat aquesta devoció al llarg dels segles, adaptant-la als temps i reforçant el seu lloc com a símbol de l'amor redemptor de Crist. També subratlla la importància de confiar en Jesús i correspondre a aquest amor i a expressar-lo en voluntat de conversió continuada i en maneres concretes de servei i amor als altres, abraçant, per tant, una dimensió personal amb implicacions socials i comunitàries.

¹ Doctor en Teologia. Director de *Temes d'avui*.